



Dokumentnamn
YTTRANDE

Datum
2023-10-30

Vårt diarienummer
1.4.1-2022-06482
GD-2023-162
Ert diarienummer
2022-1043

Handläggare
Sofie Björling

Mottagare
Kungliga biblioteket

Nationella riktlinjer för öppen vetenskap

Vetenskapsrådet har granskat förslaget till Nationella riktlinjer för öppen vetenskap utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som forskningsfinansierare och forskningspolitisk rådgivare.

Allmänna synpunkter

Vetenskapsrådet ser positivt på förslaget till Nationella riktlinjer för öppen vetenskap.

Det finns flera påståenden som saknar källhänvisningar. Dessa behöver åtgärdas alternativt att formuleringarna ändras.

Vetenskapsrådet föreslår att forskningskommunikation tas upp som ett av områdena i riktlinjerna. I texten nedan finns ett förslag på formulering.

Specifika synpunkter

Inledningen (kap 1):

Den inledande texten behöver stramas upp, förtydligas och ha fler källhänvisningar. I synnerhet bör definitionen av forskning följa vedertagna beskrivningar. Texten i sin helhet behöver ha en tydligare koppling till de avsnitt som följer.

Referenser behövs för påståendena nedan. Alternativt bör formuleringarna ändras från *stärker/stärks* till *kan stärka*.

*Genom öppenhet och transparens i alla delar i forskningsprocessen **stärks** den vetenskapliga kvaliteten och förtroendet för forskning.*

*Öppen vetenskap **stärker** hela forskningssystemet såväl som det omgivande samhället. Genom öppenhet och transparens i alla delar i forskningsprocessen **stärks** den vetenskapliga kvaliteten och förtroendet för forskning.*



Följande stycke bör tas bort ”*Gemensamt för all slags forskning är dock tanken att kunskap byggs genom dialog, kritik och diskussion, där etablerade sanningar kan nyanseras och ibland förkastas när nya tankar och modeller utvecklas och vinner stöd. Detta är vetenskapens metod för kvalitetssäkring och är den process som löpande ska rensa bort felaktigheter och oklarheter i forskningen.*” Detta då det inte är en korrekt beskrivning av forskning och dess process.

Sista stycket under 1.2 behöver arbetas om rent språkligt.

I stycke 1.3 bör det klargöras vilket effektmål man planerar att följa upp i den föreslagna uppföljningen ”*Mot bakgrund av riktlinjernas betoning av omställningsprocessen, liksom att löpande och delvis oförutsägbara förändringar kommer att ske i vår omvärld under de kommande åren, är bedömningen att riktlinjerna behöver hållas uppdaterade. En sådan uppdatering bör göras vart tredje år med start från 2026 och då utgå från en uppföljning av resultat och effekter av riktlinjen.*”

Områden inom öppen vetenskap (kap 2):

2.1 Öppen tillgång till vetenskapliga publikationer:

I avsnittet 2.1 anges att RFO:s och RPO:s sällan kräver öppen tillgång till böcker.

En analys av Vetenskapsrådet visar tvärtom att det är vanligt förekommande att forskningsfinansiärer har krav om öppen tillgång som även omfattar bokpublicering.¹ Här kan nämnas European Research Council (ERC), brittiska Wellcome, the Dutch Research Council (NWO), the Swiss National Science Foundation (SNSF) och the Austrian Science Fund (FWF). Brittiska UKRI har meddelat att de kommer införa krav om öppen tillgång för böcker från och med 2024. Vetenskapsrådet införde krav även för böcker från 2022.

Enligt Springer Nature har förlagets böcker som publiceras med öppen tillgång bättre spridning och citeras oftare än böcker som inte är publicerade med öppen tillgång.²

Kungliga bibliotekets utredning från 2019 i vilken bokpublicering med öppen tillgång analyseras, rekommenderar att lärosäten och forskningsfinansiärer inkluderar vetenskapliga böcker i sina riktlinjer för öppen tillgång till publikationer.³

Nedan påstående behöver källhänvisning, eller ändras till **kan bidra**

¹ Forskarens förutsättningar att publicera med öppen tillgång – med fokus på Sverige, Vetenskapsrådet 2022.

² Ibid

³ [Rekommendationer för öppen tillgång – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se](https://www.kb.se/Rekommendationer-for-oppen-tillgang)



”Öppen tillgång till vetenskapliga publikationer **bidrar** till att förbättra kvaliteten, effektiviteten och genomslaget för forskning.” Den citerade meningen återfinns dessutom två gånger inom samma stycke i riktlinjerna.

2.2 Öppen tillgång till forskningsdata:

Vetenskapsrådet föreslår en justering och ett tillägg ”**exempelvis med hänsyn till krav på informationssäkerhet, skydd av personuppgifter eller på grund av risker för Sveriges säkerhet**” i följande mening ”*Alla forskningsdata kan inte vara öppet tillgängliga, eller kan endast vara tillgängliga i viss omfattning, exempelvis med hänsyn till krav på informationssäkerhet, skydd av personuppgifter eller på grund av risker för Sveriges säkerhet.*”

Referera gärna till Vetenskapsrådets skrift God forskningssed ([God forskningssed - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](#)), kommer uppdateras efter årsskiftet).

2.3 Öppna forskningsmetoder:

Nedan påstående behöver referens, eller ändras till **kan öka** ”*Öppna forskningsmetoder ökar forskningens kvalitet genom ökad reproducerbarhet.*”

Inkludera **inom skälig tid** i målet ”*Att protokoll, metoder och programkod tillgängliggörs öppet inom skälig tid och om inte särskilda skäl föreligger, för att garantera transparens avseende datainsamling och analysprocess.*” Detta av hänsyn till bland annat patentansökningar.

2.5 Allmänhetens delaktighet i forskningsprocessen:

Vetenskapsrådet föreslår tillägget **som kan vara individer och/eller verksamheter som berörs av forskningen** i stycket ”*Ett annat motiv är de effekter som uppstår av en växelverkan mellan forskningsutförande organisationer, dess forskare och samhällets olika aktörer – som kan vara individer och/eller verksamheter som berörs av forskningen. Forskning som utförs i nära och aktiv samverkan med allmänheten och olika verksamheter ökar möjligheterna för att forskningen tar upp problem som berörda aktörer ser som relevanta och angelägna forskningsområden och frågeställningar.*”

Vetenskapsrådet föreslår att forskningskommunikation inkluderas som ett område i riktlinjerna, förslagsvis som område 2.6 (vilket skulle resultera till att nuvarande område 2.6 blir 2.7), eftersom det har beröringspunkter med området **Allmänhetens delaktighet i forskningsprocessen**.

Vetenskapsrådet föreslår nedan formulering:

Forskningskommunikation

Forskningskommunikation är kommunikation om forskning med andra än forskarsamhället. Forskningskommunikation främjar ömsesidig kunskapsöverföring mellan aktörer, kunskapsbaserat beslutsfattande och



medborgarnas delaktighet. Enligt den svenska Högskolelagen ska högskolorna samverka med det omgivande samhället.⁴ För att åstadkomma detta är kommunikation av forskning viktig. Forskningskommunikation kan ske i olika format, från information till olika former av dialog och samskapande där alla involveras (se även avsnitt 2.5). Vetenskapsrådet har inom ramen för sitt samordningsuppdrag tagit fram stöd för forskningskommunikation.

Motiv för forskningskommunikation

När forskningsbaserad kunskap blir enkel att ta del av och förstå ökar möjligheten till att den kommer till användning i samhället. Det bidrar också till att enskilda kan fatta välinformerade beslut och få bättre kunskap om vad forskning innebär och hur den går till, något som i förlängningen kan öka intresset och förtroendet för vetenskap och högre studier, liksom motverka faktaresistens.

Mål inom området

- Att forskningsutövare och forskningsfinansiärer bidrar till att forskningsresultat kommuniceras, och på så sätt underlättar för forskningsbaserad kunskap att komma till användning i samhället. Samverkan och kommunikation kan bidra till forskningens kvalitet och nyttiggörande och bör därför inkluderas, där det är relevant, vid meritvärdering.

Aktörer och deras ansvarsområden (kap 3):

3.3 Forskningsfinansiärer

Vetenskapsrådet föreslår tillägget *incitament för öppen vetenskap* i följande stycke ”*Forskningsfinansiärer behöver samverka med lärosäten och andra centrala aktörer kring såväl incitament för öppen vetenskap samt normer och regler som betalningsströmmar och finansiering av öppen vetenskap.*”

3.4 Expertmyndigheter

Vetenskapsrådet föreslår att avsnittet utökas till att inkludera Vetenskapsrådet samordningsuppdrag om forskningskommunikation (enligt myndighetens instruktion).

Yttrandet har beslutats av generaldirektören Katarina Bjelke efter föredragning av avdelningschefen Sofie Björling. Vid den slutliga

⁴ 1 1 kap. § 2.2. Högskolelag (1992:1434) Svensk författningssamling 1992:1992:1434
t.o.m. SFS 2021:1282 – Riksdagen



handläggningen har även rådsdirektören Maria Thuveson och forskningssekreteraren Sanja Halling deltagit.

Katarina Bjelke
Generaldirektör

Sofie Björling
Avdelningschef